

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 22

Заснований в 1996 році

Рівне – 2002

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 378

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 22. — Рівне: РДГУ, 2002. — 207 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання, розвитку, трудової та графічної підготовки і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН

Мітюров Борис Никифорович (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович** (Інститут проблем виховання АПН України);

доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович** (заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович** (Рівненський економіко-гуманітарний інститут);

доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна** (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна** (Прикарпатський педагогічний університет ім. В. Стефаника);

доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна** (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович** (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)

доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович** (Університет "Острозька Академія");

кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна** (Рівненський державний гуманітарний університет)

доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович** (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович** (Запорізький державний університет)

доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович** (Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);

доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович** (Рівненський державний гуманітарний університет);

кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович** (заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 2 від 27.09.2002 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.

Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 3.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2002

завдання-вправи можна застосувати і при вивченні будови інших механізмів. При чому основною умовою тут виступає диференційований підхід до змісту таких завдань у залежності від рівня знань і вмінь учнів класу.

Особливий інтерес у формуванні графічних навичок становлять і задачі на до - і переконструювання з метою зміни конструкції деталі чи механізму для покращення функціональних чи технологічних їх властивостей. Приклад такої задачі, яку можна застосувати при вивченні кривошипно-шатунного механізму, наведено на рис.1.

При вивченні будови і принципу дії трансмісії, рульового керування можна застосувати задачі типу “проблемний ящик”. Наприклад: потрібно накреслити кінематичну схему передачі, яка б дозволила валам, зображеним на рисунку, обертатись у вказаних напрямках (див. рис. 2.).

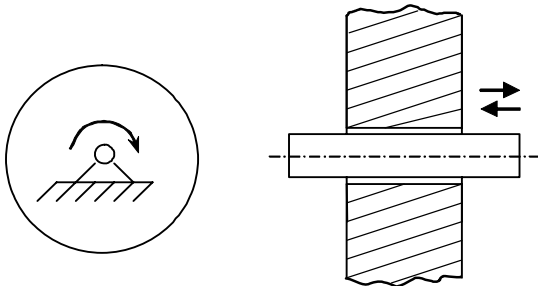

Рис. 1.

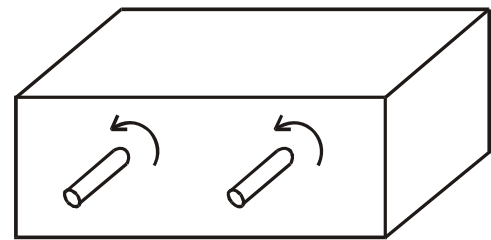

Рис. 2.

Як показує педагогічна практика описані методи доцільно застосовувати систематично та у комплексі, не віддаючи переваги якомусь одному із них. Індивідуальний добір таких завдань сприяє усуненню формалізму у знаннях учнів, сприяє свідомому формуванню креслярсько-графічних навичок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гильбух Ю.З., Верещак Є.П. Психология трудового воспитания школьников. – К.: Рад. шк., 1987. – 255с.
2. Кирильчук Ю.В. Вправи на заняттях з автосправи як засіб індивідуалізації процесу навчання студентів. //Збірник наукових праць. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. Вип. 15 – Рівне РДГУ, 2001. – С. 82-85.
3. Лощанов К.А. Устройство автомобиля. Методическое пособие. – К.: Вища школа, Главное изд-во, 1988. – 240с.
4. Методика викладання креслення у школі. Посібник для вчителя /За ред. А.П. Верхоли – К.: Рад. шк., 1989. – 128с.
5. Сидоренко В.К. Графічна підготовка школярів: проблеми і завдання. //Трудова підготовка в закладах освіти України. – №1. – 1995. – С. 32-33.

Одержано редакцією 10.09.2002.

УДК: 37. 035. 3: 613
ХОРОНЖЕВСЬКИЙ

О. М

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ГІГІЄНИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
УЧНІВ
В ПРОЦЕСІ ТРУДОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Утвердження пріоритетів здорового способу життя було названо серед основних шляхів реформування змісту загальноосвітньої підготовки в Державній національній програмі "Освіта" ("Україна XXI століття"), а також серед пріоритетів державної політики в розвитку освіти у Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті (проект) [3,9]. Державна політика у галузі освіти спрямована на забезпечення здоров'я людини в усіх її складових: духовній, соціальній, психічній, фізичній. Пріоритетним завданням є навчання людини відповідальному ставленню до власного здоров'я та здоров'я оточуючих як до найвищих індивідуальних і суспільних цінностей. Держава сприяє формуванню здорового способу життя та вихованню культури поведінки особистості,

Корені сучасних реформ національної школи сягають глибокої давнини.

У своїй праці "Поучення" (1117 р.) великий Київський князь, видатний державний діяч, політик і просвітитель Київської Русі Володимир Мономах (1053-1125) вперше виклав глибокі судження про основні принципи навчання та виховання дітей. У "Поученні" Володимир Мономах подав універсальну систему ведення здорового способу життя, спрямовану на виховання в дітей та молоді міцного здоров'я, що забезпечувала підготовку їх до трудової і військової діяльності. Ця система включала: продуктивну працю, психічне здоров'я, оптимальну рухову активність, загартування, раціональне харчування, особисту гігієну [14]. Найголовнішою рисою людини, що забезпечує успіх, гідність і честь, на думку Володимира Мономаха, є працелюбство. Праця – не лише засіб досягнення матеріального й духовного добробуту, вона – основа виховання, а тому є обов'язком кожної людини. Наполегливість і працездатність – запорука майбутнього успіху в житті. З огляду на це особливого значення великий князь надавав розвитку в дітей ініціативи, терпіння, постійного вдосконалення своїх можливостей: "А коли добре щось умієте – того не забувайте, а чого не вмієте – то того учітесь" [14]. Висловлені Мономахом ідеї значно вплинули на розвиток педагогічних поглядів у Київській Русі й багато в чому випередили свій час.

Оксана Кудря в статті "Новий підхід до змісту розділу "Технологія обробки харчових продуктів" відмічає, що спрямованість загальної середньої освіти на забезпечення інтелектуального, фізичного та духовного розвитку особистості є особливо актуальною в умовах сьогодення, оскільки процес відродження української нації перебуває у прямій залежності від відповідної освіти та виховання її підростаючого покоління. Наше суспільство потребує освічених, національно свідомих та фізично здорових громадян [7]. Важливою проблемою, що стоїть перед сучасною школою, є формування в учнів засад здорового способу життя. Донедавна фізичному здоров'ю учнів приділялася увага, головним чином, лише на уроках фізичної культури. Питання здорового способу життя розглядаються при вивченні шкільного предмета валеологія, а також основ безпеки життєдіяльності.

Однак, на наш погляд, особливе місце серед навчальних дисциплін, де формується свідомо необхідність збереження здоров'я, займає трудове навчання. Талановитий педагог і вчений Василь Олександрович Сухомлинський вважав трудове навчання практичною підготовкою молодого покоління до участі в суспільному виробництві й водночас найважливішим елементом морального, інтелектуального та естетичного виховання. В книзі "Народження громадянина" читаємо: "Працю називають могутнім вихователем. Але її виховна сила ще не розкривається тоді, коли руки підлітка чимось зайняті. Праця, відірвана від ідейного, інтелектуального, морального, естетичного, емоційного, фізичного виховання, від творчості, від інтересів і потреб, від багатогранних відносин між вихованцями стає повинністю, яку їм хочеться скоріше "відбути", щоб

залишилося більше часу на більш цікаві справи... Що означає ідея: праця – основа всебічного гармонійного розвитку? В практичній роботі з дітьми і підлітками це означає, що від праці ідуть міцні нитки до інтелектуального, морального, естетичного, емоційного, фізичного розвитку, до становлення ідейної, громадянської основи особистості... [12]. Праця є формою активності людини, яка робить її кращою, надає можливість усвідомити своє призначення. Як відмічає Воловиченко А.І., наука про працю – це система знань про закони розвитку праці в конкретних формах її вияву в різних історичних умовах [1]. Наука про працю з'ясовує закони, яким підпорядковується цілеспрямована діяльність людини, засобів і предметів праці. Отже, об'єктами дослідження науки про працю є сама праця і людина як носій робочої сили – здібності до праці. Отже, наука про працю вивчає людину як головну продуктивну силу суспільства і як живий організм, який функціонує в процесі праці.

Розглядаючи працю як функцію людського організму, як витрати енергії, наука про працю використовує дані природничих наук. Такі науки, як фізіологія, психологія, гігієна, охорона праці, дають змогу виявити закономірності впливу засобів і предметів праці: навколишнього виробничого середовища на організм людини. За допомогою цих наук визначаються умови праці та відпочинку, при яких необхідний результат досягається з оптимальними затратами мускульної та нервової енергії людини, зберігається її здоров'я і працездатність. Застосування досягнень природничих наук на практиці сприяє фізичному розвитку і вдосконаленню людини в процесі виробництва. Усі згадані науки і наука про працю в цілому повинні сприяти всебічному розвитку особистості, подальшому підвищенню ефективності праці, перетворенню її в першу життєву потребу кожної людини [1].

Однак, необхідно відмітити, що поряд з великою користю для людини праця в ряді випадків ховає в собі небезпеку для її здоров'я. Наука, яка вивчає вплив на організм працюючих людей різних виробничих процесів і оточуючого середовища з метою створення найбільш сприятливих умов праці і підвищення її продуктивності праці називається гігієна праці [11].

Ще в старовину вчені і лікарі спостерігали хвороби, які виникали в людей різних професій. Так, Гіппократ (460-377 р. до н.е.) писав про хвороби рудокопів, Гален (130-біля 200 р. н.е.) звернув увагу на згубну дію на людський організм людини пилу і свинцю, історик Пліній Старший описав отруєння людей сполуками ртуті і сірки.

Середньовіччя в історії асоціюється із спустошливими епідеміями, короткою середньою тривалістю життя, що обумовлювалась також вкрай несприятливими умовами праці. В епоху Відродження завдяки розвитку природознавства увага деяких учених була прикута до вивчення питань професійної патології. В XVI столітті уродженець Швейцарії, лікар і хімік Парацельс (1493-1541) і німецький лікар, геолог і металург Агрикола (1494-1555) відмічали скорочення життя гірників і описали захворювання під назвою "сухоти гірників, каменотесів, ливарників." Вченим Парацельсом була написана книга "Про сухоти та інші захворювання гірників".

Однак, ці спостереження видатних вчених лише підготували ґрунт для створення нової науки – науки про захворювання, пов'язані з професійною діяльністю. Основоположником її став італійський лікар, професор, ректор Падуанського університету Бернардіно Рамаціні (1633-1714). В 1700 році ним була видана книга "Про хвороби ремісників", над якою він працював близько 50 років. Це була перша систематизована наукова праця, в якій порушені питання гігієни. В цій

книзі були описані хвороби шахтарів, позолотників, хіміків, штукатурів, ковалів та інших ремісників (понад 50 професій). Ця книга перевидавалась більше 25 разів на багатьох мовах світу.

Питання охорони здоров'я робітників знайшли відображення в працях таких вчених, як М.В. Ломоносов, Ф.Ф. Ерісман, Д.П. Нікольський та ін. М.В. Ломоносов у трактаті "Перші основи металургії або рудних справ" (1763р.) писав про те, як необхідно організувати працю і відпочинок гірників, забезпечити їх безпеку. Великий внесок у розвиток гігієни праці вніс перший професор гігієни Московського університету Ф.Ф. Ерісман (1842-1915). За його участю і під його керівництвом на 1080 фабриках і заводах були обстежені умови праці робітників. В 1877 році вийшла книга Ф.Ф. Ерісмана "Професійна гігієна, або гігієна фізичної і розумової праці", яка заклала наукові основи гігієни праці.

Велику роль у розвитку фізіології праці відіграли роботи І.М. Сеченова, І.П. Павлова, Н.Є. Введенського, А.А. Ухтомського та інших. І.М. Сеченов у своїй праці "Рефлекси головного мозку" заклав наукові основи фізіологічного аналізу життєдіяльності людини, в тому числі і її трудової діяльності. Йому належать роботи з аналізу біомеханіки робочих рухів ("Нарис робочих рухів людини"), наукового обґрунтування обмеження тривалості робочого дня, фізіологічного дослідження найсприятливіших умов відпочинку при втомі. Встановлені І.П. Павловим закони вищої нервової діяльності лежать в основі сучасних уявлень про формування трудових навичок, причини зниження працездатності, наукового обґрунтування профілактики втоми на виробництві. Значний вклад в аналіз фізіологічних механізмів розвитку втоми при фізичній і розумовій праці і обґрунтування профілактичних заходів внесли Н.Є. Введенський, А.А. Ухтомський та інші.

Таким чином, вченими багатьох країн було показано, що при професійній діяльності людини ряд факторів може спричиняти негативний вплив на її організм, а саме: неправильна організація праці і робочого місця, дія факторів виробничого середовища та ін. В результаті наукових досліджень були розроблені гігієнічні нормативи, що лягли в основу санітарного трудового законодавства, яке поширюється на все працездатне населення країни – чоловіків, жінок, підлітків.

І.В. Зельдіс у книзі "Наукова організація праці в шкільних майстернях" відмічає: "Під науковою організацією праці на виробництві треба розуміти сукупність організаційних, технічних, санітарно-гігієнічних заходів, які забезпечують найдоцільніше використання робочого часу, виробничих навичок і творчих здібностей кожного члена колективу, усунення важкої ручної праці і несприятливих впливів оточуючого середовища на організм працюючого. НОП ґрунтується на науково обґрунтованих нормах праці, найновіших досягненнях науки, охоплює всі сторони трудової діяльності" [4]. Далі автор ставить запитання: "Яке ж відношення має НОП до трудового навчання і виховання учнів середньої школи?", і формулює відповідь: "Середня школа формує свідомість учнів..., готує їх до безпосередньої участі у сфері матеріального виробництва. Працюючи в шкільних майстернях, учні набувають первинних навичок щодо обробки металів, деревини і пластмас, ознайомлюються з роботою ручних і електрифікованих інструментів, механічною обробкою матеріалів на верстатах, привчаються до економного використання матеріалів, вивчають раціональні прийоми праці, виробляють певні, найзручніші робочі пози і т. д. Зрозуміло, дуже потрібно, щоб ці знання і вміння, яких учні набувають в школі повністю відповідали вимогам НОП. Цим закладається міцна база для удосконалення в процесі трудового життя умінь і навичок, набутих в школі" [4].

Автори Подоляк-Шумило Н.Г. та Познанський С.С. у книзі "Шкільна гігієна" відмічають, що гігієнічне виховання – одна з найважливіших ланок виховання, яка передбачає систематичний цілеспрямований вплив на формування особистості людини. Її завданням є виховання потреби боротися за зміцнення не тільки власного здоров'я, а й здоров'я колективу. Гігієнічно дисциплінованою людиною можна вважати лише ту, яка зможе вибрати гігієнічно правильну лінію поведінки і буде її дотримуватись до кінця, незважаючи на будь-які труднощі. Така гігієнічна дисциплінованість є наслідком не окремих заходів, а цілеспрямованого виховання і самовиховання в процесі багатогранної педагогічної діяльності школи [10]. Гігієнічне виховання органічно поєднують із загальним, трудовим навчанням, фізичним вихованням учнів. Його наукове обґрунтування, дидактична спрямованість, наближеність до життя мають велике значення для піднесення гігієнічної культури всього населення. Зміст гігієнічного виховання учнів ґрунтується переважно на даних медичної науки і практики охорони здоров'я, а його здійснення – на даних педагогіки і психології як наук, покликаних вивчати та формувати особистість. Гігієнічне навчання і виховання на уроках передбачені навчальним планом і програмою школи. Зміст такого навчання із збільшенням віку школярів поступово розширюють і поглиблюють.

У 1-4-х класах на уроках з різних предметів передбачене засвоєння попередніх відомостей про раціональний режим дня, рухову активність, раціональне харчування, правильну робочу позу, охорону зору, гігієнічні навички догляду за приміщенням, підтримання чистоти тіла, одягу, взуття; профілактика травматизму (вуличного, побутового), деяких інфекційних захворювань та ін. У 5-8 класах на уроках біології, хімії, фізики, валеології, основ безпеки життєдіяльності, трудового навчання, фізичної культури, під час суспільно корисної праці відповідно до змісту навчання з цих предметів учні послідовно вивчають гігієнічні вимоги до загальної організації життя і різних видів діяльності людини.

Зокрема, на уроках трудового навчання, як вказують автори [10], гігієнічне навчання повинно здійснюватись з таких тем: особиста гігієна і санітарна дисципліна; гігієна режиму праці, гігієна харчування, гігієна промислової, сільськогосподарської та обслуговуючої праці; санітарна охорона зовнішнього середовища, благоустрій та озеленення населених міст; профілактика захворювань і нещасних випадків, перша медична допомога; охорона праці жінок і підлітків, боротьба з курінням, наркоманією та алкоголізмом, законодавство в галузі охорони праці.

Таким чином, особливе місце серед навчальних дисциплін, де формується свідомо необхідність збереження здоров'я, займає трудове навчання. У процесі трудового навчання розв'язуються завдання, спільні для всіх навчальних предметів: всебічний розвиток особистості, підготовка до життя і праці, формування світогляду та ін. Проте ці завдання розв'язуються на специфічному навчальному матеріалі і тому для їхнього виконання ставляться конкретні, характерні лише для трудового навчання завдання: навчання прийомів користування різними металорізальними і деревообробними інструментами, формування вмінь із керування автомобілем, навчання правил техніки безпеки, особистої гігієни, прийомів користування засобами індивідуального захисту та ін. У процесі трудового навчання створюються найсприятливіші умови для виховання любові до праці, поваги до людей фізичної праці, для формування у свідомості учнів дбайливого ставлення до збереження свого здоров'я і здоров'я інших людей у процесі праці. Ці якості характеру формуються не під час словесної агітації, а в процесі включення учнів у продуктивну працю.

Отже, малодослідженою залишається проблема гігієнічної освіти в процесі трудового навчання учнів основної школи з урахуванням сучасних вимог. У зв'язку з цим необхідно переглянути зміст, форми і методи гігієнічного виховання учнів на уроках трудового навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воловченко А.І. Наукова організація праці учнів у міжшкільних комбінатах. – Київ.: Радянська школа. – 1982. – 158 с.
2. Гончареко С.У. Пастернак Н.В. Проблема підвищення теоретичного рівня освіти // Педагогіка і психологія. – 1998. – №2 (19). – С.16-29.
3. Державна національна програма "Освіта" ("Україна ХХІ століття"). – Київ.: Райдуга. – 1994. – 12 с.
4. Зельдіс І.В. Наукова організація праці в шкільних майстернях. – Київ.: Радянська школа. – 1969. – 158 с.
5. Кремень В.Г. Педагогічна наука: час методологічної рефлексії // Педагогіка і психологія. – 1998. – №2 (19). – С.9-15.
6. Кудря О.В. Формування засад здорового способу життя на традиціях української системи харчування // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2000. – № 4. – С.16-17.
7. Кудря О.В. Новий підхід до змісту розділу "Технологія обробки харчових продуктів" // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2001. – № 3. – С.7-10.
8. Мадзігон В.М., Бурда М.І. Пріоритетні напрями педагогічних досліджень // Педагогіка і психологія. – 1998. – № 3 (20). – С.79-89.
9. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті (проект) // Освіта. – 2001. – № 60 - 61 (24-31 жовтня). – С.2-4.
10. Подопяк-Шумило Н.Г., Познанський С.С. Шкільна гігієна. – Київ.: Вища школа. – 1981. – 173 с.
11. Покровський В.А. Гигиена. - Москва: Медицина. – 1979. – 495 с.
12. Сухомлинский В.А. Рождение гражданина. Избранные педагогические сочинения. Т. 1. – М.: Педагогика, 1979. – С.267-537.
13. Тхоржевский Д.О. Державний стандарт загальної середньої освіти і диференціація змісту навчання // Педагогіка і психологія. – 1999. – № 4 (25) – С.47-51.
14. Цьось А.В. Система здорового способу життя в "Поученні" Володимира Мономаха // Педагогіка і психологія. – 1998. – № 2 (19). – С. 208 - 216.

Одержано редакцією 12.09.2002.

УКД 371.012
ПОГОРЕЛОВА

Т.А. СИРОТЕНКО, Т.Г.

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ВИТРАТ ЧАСУ НА ВИВЧЕННЯ РОЗДІЛУ „РУКОДІЛЛЯ”.

При вивченні розділу „Рукоділья” на заняттях з обслуговуючої праці у 5 – 9 класах велике значення має та кількість часу, яка необхідна для оволодіння практичними вміннями. Дуже важливо визначити і нормувати оптимальні витрати часу учнів на учбові завдання. Однак на практиці витрати часу часто не відповідають запланованій роботі. Кількість часу, необхідного для самостійного виконання кожного виду вишивки (заптування, гладь, хрестові шви і т. ін.),

ЗМІСТ

<i>Миколі Сергійовичу Янцуру — 50 років</i>	3
Янцур М. С. Науково-теоретична підготовка спеціалістів з професійної орієнтації учнівської молоді і незайнятого населення	6
Сидоренко В.К., Яровий К.О. Функції моделювання у педагогічній діяльності	16
Войтко А.І. До питання професійного самовизначення підлітків в сучасних умовах.....	20
Дещенко О.М. Аналіз теоретичних основ мотивації школярів у їх професійному самовизначенні	23
Павелків О.М. Формування професійних інтересів старшокласників у процесі факультативних занять.....	27
Коломієць М.Б. Мотиваційно-ціннісні аспекти вибору професії вчителя трудового навчання	31
Давидович В.О. Методологія і методи дослідження соціально-професійного зростання молодих робітників-випускників ПТУ	34
Шуťак В.Г. Робота з пластмасами в початкових класах.....	38
Кирильчук Ю.В. Формування у старшокласників креслярсько-графічних навичок на заняттях з професійного навчання.....	41
Хоронжевський О.М. Теоретичні засади формування основ гігієнічної культури учнів в процесі трудової підготовки	43
Сиротенко Т.А., Погорєлова Т.Г. До питання визначення витрат часу на вивчення розділу „Руководілля”.....	46
Щетина Н.П. Психологічні основи графічної діяльності у процесі читання та виконання креслень.....	49
Козяр М.М., Дєєв С.С., Янцур М.С. Дидактичні основи застосування нових інформаційних технологій в графічній підготовці студентів.....	53
Білевич С.В. Історичні передумови інтеграції нарисної геометрії та креслення як навчальних предметів вищого навчального закладу освіти	58
Сингаївський Д.В. Удосконалення змісту підготовки студентів до керівництва технічною творчістю учнів	62
Галатюк Ю.М. Дидактичні механізми організації творчої пізнавальної діяльності.....	65
Бєлошицький О.О. З історії руху юних техніків Київщини	70
Канцємал П.П. Реалізація творчого підходу до оздоблення виробів засобами гравірування в гурткової роботі з учнями	74
Кардаш Н.В. Проблеми фахової підготовки вчителів трудового навчання з народних ремесел.....	76
Титаренко В.П. Естетичне виховання студентів педагогічно-індустріального факультету засобами декоративно-прикладної творчості	79
Стєшенко В.В. Особливості державної атестації випускників вищих педагогічних навчальних закладів освіти в умовах ступеневої освіти	82
Романюк І.М. Модульно-рейтинговий підхід до процесу підготовки військових спеціалістів	86
Кошелєв О.Л., Піддубна Н.Г. Удосконалення навчального процесу в педагогічному вузі шляхом формування в студентів процедур і операцій творчої пізнавальної діяльності	91
Лучкіна Л.В. Формування мовленнєвої культури майбутніх учителів технічного фаху засобами художньої літератури	95
Задорожна Л.В. Обґрунтування педагогіки як науки та мистецтва в педагогічних працях М.І. Дємкова.....	98
Зінченко Н.А. Критерії вивчення рівня сформованості елементів національної свідомості та патріотичного досвіду дитини	101
Сілкова Е.О. Внесок українських вчених в розробку особистісно-орієнтованих моделей навчання	108
Осницька Т.Р. С.Я. Дем’янчук про виховання учнівської молоді в душі миру і взаєморозуміння.....	111
Гавриш Н.В. Словесна творчість як компонент художньо-мовленнєвої діяльності дітей в контексті використання синтезу мистецтв	113
Янцур Л.А. Ознайомлення дошкільників з творами образотворчого мистецтва.....	117
Бондарик М.В. Перші кроки в мистецтві	124
Крайнова Л.В. До проблеми інтелектуального та мовленнєвого розвитку дошкільників засобами екологічного виховання.....	127
Бондаренко Н.Б. Шляхи виховання основ духовних цінностей у старших дошкільників у сім’ї.....	132
Корякіна І.В. Особливості підготовки ліворуких дітей шостого року життя до навчання письма	135
Корєнева І.М. Індивідуалізація навчання – як необхідна умова розвитку спостережливості молодших школярів у процесі вивчення природничого матеріалу.....	140
Журба Л.В. Особливості змісту навчання іноземної мови як другої спеціальності у вищих педагогічних закладів освіти.....	143
Гордій Н.М. Розвиток жіночої освіти в педагогічній журналістиці ХІХ століття.....	148
Загородня Л.П. Розвиток й удосконалення техніки мовлення майбутніх вихователів дошкільного закладу в процесі вивчення курсу "Основи педагогічної майстерності"	154
Чернюшок О.В. Проблема інтеграції теоретичних знань з кольорознавства в практичну діяльність студентів спеціальності “Декоративно-прикладне мистецтво”	159
Пермінова С.О., Хорова педагогічна думка в ХVІІ ст. і «Музикійська грамати́ка» М. Ділецького	162
Шолудько Н.Г. Виховна роль аматорських об’єднань у структурі молодіжного дозвілля.....	167

Димченко С.С. Вплив ідей А. Штогаренка на формування першого українського камерного ансамблю баяністів	169
Тишик О.А. Прогресивна педагогічна думка другої половини XIX століття про необхідність підготовки вчителів співів для народної школи.....	172
Столярчук Б.Й. “Троїста музика” і її роль в українській інструментальній музиці	175
Терлецький М.М. Метроритм і графіка у процесі навчання музиканта-духовика	179
Крусь О.П. Народнопісенна творчість волинського краю: традиції, історія.....	185
Фарина М.П. До питання становлення української вокальної педагогіки.....	188
Ярмак Т.М. Інтерпретація фортепіанних творів В.А. Моцарта	190
Хилюк Н.Ф. Теоретико-педагогічні передумови музично-естетичного виховання в Україні	195
Хижко О.В. До проблеми формування навичок естрадно-джазового музикування у студентів музичних училищ	197
Відомості про авторів	203

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 22

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Курченко Н.Б.
Комп'ютерна верстка Хом'як О.Л.

Здано до набору 18.07.2002 р. Підписано до друку 27.09.2002 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 28,72. Обл. вид. арк. 29,72. Замовлення № 14/1. Тираж 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки
(к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59   **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 22. —
Рівне: РДГУ, 2002. — 207 с.**

ISBN 966 — 7281 — 07 — 3.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання, розвитку, трудової та графічної підготовки і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 378   ББК 74.20